

ONDER DE LOEP

Mededelingen en convocaties
afdeling Hengelo - Oldenzaal

COLOFON

Redactie:
Harry de Jong

Redactieadres:
Abelenstraat 2a
7556 DT Hengelo
☎ (074) 291 7611
e-mail: harry.dejong@natuur-hgl.nl

Verspreiding Odl:
Harry de Jong & Jan Zwienenberg

Kopij:
Onder de Loep verschijnt 4 x per jaar, in maart, juni, september en december. De kopij voor de desbetreffende convocaties dient uiterlijk ½ maand voor het verschijnen in het bezit te zijn van de redactie. Kopij die te laat wordt ingeleverd zal in overleg met de auteur in een van de daarop volgende convocaties worden geplaatst.

Kopij dient uiterlijk 2 weken voor de verschijningsdatum binnen te zijn op bovengenoemd redactieadres via e-mail.

De redactie is continu op zoek naar kopij. Om interessante artikelen te kunnen plaatsen doen wij een beroep op uw creativiteit.

Voorbeelden:

- resultaten van (eigen) veldbiologisch onderzoek,
- verslagen van excursies (ook van andere afdelingen),
- waarnemingen,
- vakantieverlagen,
- commentaren en meningen,
- aardige verhalen,
- enzovoort.

Heeft u bij uw artikel afbeeldingen, dan gaarne meesturen. Indien mogelijk wordt dat dan bij het artikel afgedrukt.

De redactie is niet verantwoordelijk voor de ingezonden stukken.

Afbeelding omslag:

Appelvink

(*Coccothraustes coccothraustes*)

Foto's: Harry de Jong
(tenzij anders vermeld)

ONDER DE LOEP

Mededelingen en convocaties van de
Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging,
Afdeling Hengelo - Oldenzaal

INHOUD

VAN HET BESTUUR	1
FLORON-DAG 2018	1
AGENDA	2
TERUGBLIK	3
DE EXCURSIES NAAR DE VASSERHEIDE IN 1992 EN IN 2018	6
B(L)OEFIENDE PLANTEN	8
DROOGTE OP DE BENTELERHEIDE	9
DE GROENE DOUGLASSPAR EEN ANDERE DOUGLAS?	11
SCHORSMYCENA'S	12
GEWOON EEKHOORNTJESBROOD, BOLETUS EDULIS	13
ADELAARSVAREN	14
GEDRAGSCODE VOGELS KIJKEN EN FOTOGRAFEREN	17
NATIONALE TUINVOGELTELLING	18
MINICURSUS: TUINVOGELS HERKENNEN	20

De KNNV is opgericht in 1901. De afdeling Hengelo / Oldenzaal is opgericht in 1916. De vereniging stelt zich ten doel de bevordering van de natuurstudie, natuurbescherming en natuurbeleving. De ondertitel 'vereniging voor veldbiologie' benadrukt de rol van de natuurstudie.

Alle leden ontvangen het landelijk verenigingsblad NATURA. Leden van de afdeling Hengelo / Oldenzaal ontvangen daarnaast 4 maal per jaar het afdelingsblad ONDER DE LOEP. Het lidmaatschap van de KNNV (inclusief het lidmaatschap van de afdeling Hengelo - Oldenzaal) bedraagt € 34,- per jaar; gezinsleden betalen € 11,-

Betalingen d.m.v. machtiging of bankrekening

NL94 RABO 0191 8887 10 t.n.v. Kon Ned Natuurhistorische Ver.

Een lidmaatschap loopt van 1 januari tot en met 31 december.

Opzegging van het lidmaatschap uiterlijk 1 november bij de ledenadministratie van de afdeling of via de website.

Voor meer informatie kunt u terecht bij de secretaris (zie onderstaand adres).

Bestuur van de afdeling Hengelo - Oldenzaal:

◆ Voorzitter

Wytze Boersma
Zwaluwstraat 34, 7491 CX Delden, ☎ (074) 3762711
E-mail: wytze.boersma@hetnet.nl

◆ Secretaris

Jan Zwienenberg
Hengelose Esstraat 19, 7556 EA Hengelo, ☎ (074) 2423975
E-mail: j.h.zwienenberg@ziggo.nl

◆ Penningmeester (en ledenadministratie)

Jan Weernink
Landmansweg 102a, 7556 LZ Hengelo, ☎ (074) 2422448
E-mail: weernink39@gmail.com

◆ Natuurhistorisch Secretaris

Bert Oude Egbrink
Adamsweg 8, 7553 KM Hengelo, ☎ (074) 2434340
E-mail: ag.oudeegbrink@hetnet.nl

◆ Bestuurslid, redactie `Onder de Loep` en Webmaster

Harry de Jong
Abelenstraat 2a, 7556DT Hengelo, ☎ (074) 2917611,
E-mail: harry.dejong@natuur-hgl.nl

◆ **Website:** www.knnv.nl/hengelo-oldenzaal

Van het bestuur

Als je gaat zoeken in oude jaargangen van Onder de loep vind je dar aankondigingen en verslagen van de gewestelijke excursies en gewestelijke lezingen.

Ongeveer vijf jaar geleden werden de activiteiten van het Gewest Twente van de KNNV op een laag pitje gezet.

Op dit moment zijn er serieuze plannen om te komen tot een Gewest Overijssel. De afdelingen uit Overijssel zijn al een keer bij elkaar geweest en hebben zich daar positief over uitgesproken over deze samenwerking. Ook wij ondersteunen dit plan. De aanleiding voor deze bijeenkomst was de nieuwe rol die de Provincie heeft gekregen binnen de natuurbeheer in Overijssel. Over de manier waarop de Provincie dit zou gaan invullen was de nodige onduidelijkheid onder andere met betrekking tot concretisering van de beperking van de uitstoot van stikstof.

Recent heeft het Europese Gerechtshof hierover een duidelijke uitspraak gedaan, die ook voor Overijssel gevolgen heeft.

De eerder genoemde bijeenkomst was positief. Provinciale ambtenaren hebben ons uitgebreid geïnformeerd over de gekozen werkwijze van de Provincie. In een volgende Onder de loep komen we hier op terug.

De positie van de nieuwe Gewesten wordt vastgelegd in de statuten van de landelijke KNNV.

Een nauwer contact met andere afdelingen levert ook ideeën ten aanzien van onze activiteiten op. Op dit moment zijn we bezig die op een rijtje te zetten, zodat we die in de komende jaarvergadering kunnen presenteren. Als er bij jullie wensen of ideeën zijn, dan horen we die natuurlijk graag. Neem gerust contact op met een van de bestuursleden.

Samen met andere partijen hebben we ons ingezet om de braakliggende stukken op het industrieterrein Oosterveld te beheren als "tijdelijke natuur". Door stijgende vraag naar bouwgrond wordt het deel "tijdelijke natuur" snel kleiner. Dit wisten we natuurlijk bij de start. In de tussen liggende jaren hebben planten, insecten, vogels etc. geprofiteerd van dit gebied.

We hopen dat de gemeente bereid is om dit deze werkwijze vaker te gaan toepassen.

Graag wensen wij iedereen fijne feestdagen en een goede jaarwisseling toe en hopen jullie te ontmoeten bij onze activiteiten in 2019.

Namens het bestuur,

Jan Zwieneberg,
Secretaris

FLORON-dag 2018

Op **zaterdag 8 december** vindt de jaarlijkse FLORON-dag plaats, in de vertrouwde ambiance van het Linnaeusgebouw van de Radboud Universiteit in Nijmegen.

FLORON bestaat dit jaar 30 jaar en daarom staat de FLORON-dag dit jaar in het teken van 30 jaar onderzoek naar en bescherming van de wilde planten van Nederland. Nieuw dit jaar zijn de themablokken "Bermen" en "Agrarisch", waarin een lezingenblok gevuld is met presentaties over deze thema's.

Naast lezingen zijn er ook workshops.

Kijk op de site van FLORON voor het gehele programma. <http://www.floron.nl/actueel/floron-dag-2018>

Via de web-site van FLORON moet je je aanmelden.

Excursies

Het **verzamelpunt** is (tenzij anders aangegeven) de **Parkeerplaats kruizing Boerhavelaan / Prof. Eykmanplatsoen** (richting Borsthuis) te Hengelo.

Ieder wordt vriendelijk verzocht zo veel mogelijk met de auto te komen zodat er genoeg plaatsen zijn voor hen die niet over een auto beschikken.

Indien van toepassing wordt ook het **verzamelpunt ter plekke** aangegeven voor degenen die hier rechtstreeks naar toe willen (dit is op eigen risico bij het evt. niet doorgaan van de excursie). Gaarne van te voren bellen of je daar naartoe komt.

De excursies zijn **veldbiologische excursies**. Voor inlichtingen kunt u contact opnemen met de coördinator van de excursie.

Vergaderingen

De **gebruikelijke plaats** waar vergaderingen worden gehouden (tenzij anders aangegeven) is het NIVON Centrum aan de Lodewijkstraat 18 te Hengelo.

Lezingen afd. Enschede

De lezingen van de afd. Enschede vinden plaats in het museum `de TwentseWelle` te Enschede.

Overzicht activiteiten afd. Hengelo-Oldenzaal

Zaterdag 16 februari 2019	Excursie: Lonnekermeer
---------------------------	------------------------

Excursie: Lonnekermeer

Datum : Zaterdag 16 februari 2019
Thema : Frisse neuzen
Vertrek : 09.00 uur (Boerhavelaan Hengelo)
Duur : Ochtend
Coördinatie : Bert Oude Egbrink (074-2434340)

Vorig jaar was de eerste excursie van het seizoen ook naar het Natura 2000 gebied Lonnekermeer. Het 106 hectare grote gebied bestaat uit het landgoed Het Lonnekermeer en het aangrenzende gebied De Wildernis dat in beheer is bij het Landschap Overijssel.

Landschap Overijssel heeft voor het gebied een inrichtingsplan opgesteld. In dit plan zijn de maatregelen uitgewerkt die nodig zijn om de natuur in dit gebied duurzaam te behouden en versterken.

De maatregelen bestaan vooral uit het verbeteren van de waterhuishouding waardoor de natuur die afhankelijk is van hoge grondwaterstanden zich goed kan ontwikkelen.

Inmiddels zijn een groot deel van deze maatregelen uitgevoerd.

Het leek mij een leuk idee om het gebied opnieuw te bezoeken en de uitgevoerde maatregelen te bekijken.

Als het goed is, is het jubileumbankje ter ere van het honderdjarig jubileum van onze afdeling dan ook geplaatst.

Verzamelpunt: De kruising van de Leutinkveldweg en de Lonnekermeerweg. We vertrekken hier omstreeks 13.15 uur.

Verslag excursie: Needse Achterveld

Datum : Zondag 09 september 2018
Thema : Natuurbeleving
Deelnemers : 4
Leiding : Gerrit Haverkamp
Weer : Bewolkt

Met een groepje van 4 deelnemers zijn we vanaf de parkeerplaats aan de Visschemorsdijk het gebied ingelopen, eerst via een pad dwars door een rechthoekig bosperceel, uitkomend aan de rand van een grote grazige vlakte.

Helaas was deze al gemaaid, maar we vonden toch al vrij snel Kleine- en Ronde zonnedauw.

Al zoekend en speurend in de begroeiing kwamen bij een lager gelegen deel.

Dit stond vol met o.a. Moerashertshooi, Waterpostelein, en hier en daar polletjes Dwergglas en Oeverkruid.

Oeverkruid. Foto Gerrit Haverkamp.

Later bleek dat er al meer percelen waren gemaaid. Het Needse Achterveld was ooit onderdeel van uitgestrekte heide in de achterhoek.

Boeren pasten hier het potstalsysteem toe en door de uitvinding van kunstmest verdween dat systeem. Heide werd landbouwgrond of naaldbos voor mijnhout.

Vlak voor de parkeerplaats ligt een voormalig maisland dat eind 2009 is ingericht als natuur.

De bovenste grondlaag van ca. 30 cm die verrijkt is met mest, is ca. 30 cm afgegraven zodat zich bloemrijk grasland en heide kan ontwikkelen.

Door het nijpende watertekort oogt het gebied erg droog.

Een volgend bezoek zal voor de maaidatum moeten plaatsvinden en het zal dan ook wel een stuk natter zijn.

Waargenomen soorten

Vogels

Boomklever
Groene Specht
Vink
Gaai
Koolmees
Zwarte Specht

Planten & Mossen

Akkermunt
Dwergglas
Echte Guldenroede
Gewone Brunel
Gewone Waternavel
Grote Kattenstaart
Kleine Leeuwentand
Klokjesgentiaan
Moerasdroogbloem
Moerasrolklaver
Oeverkruid
Ronde Zonnedauw
Stijve Ogentroost
Waterpostelein
Blauwe Zegge
Dwergzegge
Egelboterbloem
Gewone Dophei
Gewoon Biggenkruid
Jeneverbes
Kleine Zonnedauw
Kruipwilg
Moerashertshooi
Moeraswolfsklauw
Penningkruid
Schildereprijs
Struikhei
Zilverschoon

Paddenstoelen

Blauwvlekkende Fluweelboleet
Breedplaatstreephoed
Echte Tonderzwam
Gele Kussentjeszwam
Gewone Fopzwam
Gewone Zwavelkop
Eikenbladzwammetje
Gezoneerde Vlekplaat
Grote Speldenprikzwam
Knikkend Kalkkopje
Parelamaniet
Scherpe Kamrussula
Valse Hanenkam
Zwartpurperen Russula
Bleke Moeraszwavelkop
Donzige Mycena
Gele Korstzwam
Gewone Berkenboleet
Gewone Krulzoom
Gewoon
Grote Bloedsteelmycena
Helmmycena
Paarshartrechttertje
Penseeltandjeszwam
Tweekleurig Elfenbankje
Zandpadvezelkop
Zwavelzwam

Insecten

Bont Zandoogje
Icarusblauwtje
Boomblauwtje

Klokjesgentiaan. Foto Laurens van Run.

Verslag excursie: Haagse Bos

Datum : Zaterdag 06 oktober 2018
Thema : Paddenstoelen
Deelnemers : 10
Leiding : Wytze Boersma
Weer : Licht bewolkt en Zon

Door de droge warme zomer van dit jaar en toch ook droge september maand waren de verwachtingen om veel paddenstoelsoorten te vinden niet al te hoog. Gezien de omstandigheden is een score van 47 paddenstoelen tijdens de excursie nog niet zo gek. Tien jaar geleden hebben we 67 soorten gevonden. Toen hadden we 7 rode lijst soorten en nu maar één, de Zwartsteel krulzoom.

Ook was de afstand die we dit jaar hebben gelopen aanmerkelijk groter dan de vorige keer. Ik weet niet of we deze teruggang volledig toe kunnen schrijven aan de warme zomer. De droogte en vooral die van de maanden augustus en september hebben ook een grote rol gespeeld.

Achteraf was het een goede keuze om voor de paddenstoelen excursie naar het Haagse bos te gaan. Door de lemige bodem, de ouderdom van het bos en de afwisseling van naald- en loofhout was de kans het grootst om zoveel mogelijk paddenstoelen soorten te vinden. Doordat de lemige bodem het regenwater langer vasthoudt stond in de diepe sporen op een bospad nog water.

Naast de Vliegenschwam, een groepje van 6 en de Gewone heksenboleet was de Groene anijstrechtterzwam, de Grote molenaar en de genoemde Zwartvoet krulzoom wel bijzonder. Ook opmerkelijk was het Gewone donsvoetje waarvan er "duizenden" op het bospad met veel dode takken stonden. De Valse hanenkam vonden we op diverse plekken. Ook de Gewone zwavelkop vonden we in allerlei stadia. Het fraaist waren de verse, volledig gele exemplaren die in een bundeltje stonden. Eerst werd gedacht aan een bundelzwam. Laurens heeft thuis de sporen, cheilocystiden en de pleurocystiden bekeken en kwam tot de conclusie dat het een uit de kluiten gewassen Gewone Zwavelkop moest zijn. Zo zijn ook het Geelbruin plooirokje, de Gewone hertenzwam, de Vroege franjehoed en het Niersporig wasbekertje door Laurens microscopisch bekeken.

Niersporig wasbekertje. Foto Laurens van Run.

De laatste soort, klein (+/- 1,5 mm) ascomycetie, glasachtig, gelig, vonden we op een sterk verrotte stobbe aan het eind van de excursie.

Op de terug weg naar de parkeerplaats vonden we een aantal Koeienboleten, Grassteelmycena en groepje Plooiervoetstufzwammen die geen duidelijk geplooid voet had. Omdat er geen kleine wratjes om de grote korrel waren, werd gekozen voor een plooiervoet.

Al met al een mooie paddenstoelen excursie. Laurens en Joop hartelijk dank voor de uitleg tijdens de excursie.

Wollige franjehoed. Foto Joop de Wit.

Waargenomen soorten

Vogels

Boomklever	Buizerd
Gaai	Kauw
Koolmees	Kuifmees
Roodborst	Vink

Paddenstoelen

Amethistzwam	Asgrauwe Koraalzwam
Dennenmoorder	Dennenvoetzwam
Duifruissula	Eikelbekertje
Geelbruin Plooirokje	Geelwitte Russula
Gele Aardappelbovist	Gewone Fopzwam
Gewone Heksenboleet	Gewone Hertenzwam
Gewone Krulzoom	Gewone Zwavelkop
Gewoon Donsvoetje	Gewoon Eikenbladzwammetje
Gewoon Eikenbladzwammetje	Gewoon Elfenbankje
Gewoon Vlieskelkje	Graskleefsteelmycena
Groene Anijstrechtterzwam	Grofplaatrussula
Grote Kale Inktzwam	Grote Molenaar
Hazenpootje	
Heksenboter	Kaneelkleurige Melkzwam
Kastanjeboleet	Kleine Aardappelbovist
Kleverig Koraalzwammetje	Koeienboleet
Muizenstaartzwam	Niersporig Wasbekertje
Papilmycena	Parelamaniet
Plooiervoetstufzwam	Smakelijke Melkzwam
Valse Hanenkam	Vliegenschwam
Vroege Franjehoed	Wieltje
Witsteel Franjehoed	Witte Kluijzwam
Wollige Franjehoed	Wortelende Aardappelbovist
Zemelig Donsvoetje	Zwartpurperen Russula
Zwartvoetkrulzoom	Zwartwordende Stufzwam

Verlag excursie: Mosbeek

Datum : Zaterdag 20 oktober 2018
Thema : Slotexcursie
Deelnemers : 7
Leiding : Bert Oude Egbrink
Weer : Zon

Op de laatste excursie van het seizoen hebben we een wandeling door het dal van de Mosbeek gemaakt.

Voorafgaand aan de wandeling hebben wij het onbemande infocentrum IJs en Es bij de molen van Bels bezocht. Hier zijn verschillende interessante panelen geplaatst die de geologie, de flora en fauna en de geschiedenis van het gebied beschrijven.

Ook zijn er enkele archeologische vondsten te bekijken. We hebben vanaf het infocentrum de gele wandelroute gevolgd die op een in het centrum aanwezige folder was ingetekend.

De route voerde ons naar het brongebied van de Mosbeek. Onderweg zagen we meerdere geknotte eiken en ingegraven eikenhouten palen die het leefgebied van het hier voorkomende Vliegend hert (kever) en de larven hiervan moet verbeteren.

Ook kwamen we over een zijbeekje dat in het brongebied met de naam Oerbekke ontspringt. Bijzonder was dat dit beekje ondanks de droge zomer nog steeds watervoerend was.

In de bovenloop en het brongebied van de Mosbeek zijn dit jaar Natura 2000 maatregelen uitgevoerd om verdere verdroging te voorkomen.

Hiervoor is onder meer de beekbodem opgehoogd. Vanaf de openbare weg was hiervan helaas niets te zien.

Wel is er een mooi filmpje van de uitgevoerde maatregelen gemaakt dat op de website van Landschap Overijssel kan worden teruggezien.

Via het erf De Witker zijn we terug gelopen naar de molen van Bels. Hier hebben we als afsluiting van het seizoen een kop koffie met gebak genomen.

Waargenomen soorten

Vogels

Boomklever	Buizerd
Gaai	Grote Bonte Specht
Houtduif	Koolmees
Merel	Pimpelmees
Roodborst	Vink
Winterkoning	Zwarte Kraai

Planten & Mossen

Bittere Veldkers	Bochtige Smele
Brede Stekelvaren	Dagkoekoeksbloem
Dolle Kervel	Geel Nagelkruid
Gewone Eikvaren	Gewoon Robertskruid
Harig Knopkruid	Hartgespan
Kaal Knopkruid	Muursla
Rankende Helmbloem	Rode Klaver
Vingerhoedskruid	Witte Klaver
Zoete Kers	

Paddenstoelen

Berkenzwam	Echte Honingzwam
Echte Tonderzwam	Gewone Zwavelkop
Gewoon Elfenbankje	Grote Parasolzwam

Watermolen van Bels

De excursies naar de Vasserheide in 1992 en in 2018

De Vasserheide is één van de gebieden die regelmatig door onze afdeling bezocht wordt. Hieronder staat een kort artikel over de voorbereiding van de excursies naar de Vasserheide in 1992 en in 2018.

Zoals bekend is Henri Ludwig lange tijd als secretaris dan wel lid betrokken geweest bij de excursiecommissie van onze afdeling. Sinds enige tijd heb ik de beschikking over haar mappen met excursieverslagen en aantekeningen. Zo hebben Paul en Henri Ludwig op 21 maart 1992 ook een excursie geleid over de Zuidelijke Vasserheide en het Vassergrafveld. Een kort verslag van de excursie stond in de Onder de Loep van augustus 1992. In eerder genoemde mappen vond ik het uitgebreide verslag en de aantekeningen van deze excursie terug. Als voorbereiding op de excursie heeft Henri naast een voorwandeling en literatuur onderzoek ook per brief contact gezocht met Johan ten Hoopen van de Stichting Het Overijssels Landschap en de heer Paskamp van de Historische Kring Vasse, Mander en Hezigen. Van beide heren kreeg zij een brief terug. Van Johan ten Hoopen een handgeschreven brief met informatie over het natuurgebied zelf en het beheer hiervan. Van de heer Paskamp kreeg zij een getypte brief met twee kopieën van eerder verschenen artikelen over de grafheuvels en urnenvelden in het gebied. Ook heeft Henri contact gehad met de heer Veer die op dat moment een boerenbedrijf had in de Beekzijde, de buurtschap langs de Hazelbeek ten zuiden van Vasse dat ten noorden van de Vasserheide ligt. Haar vraag had betrekking op de geschiedenis van een oude linde die bij één van de op de heide gelegen akkers stond. De heer Veer gaf aan dat de linde op de grens van zijn grond en dat van een andere agrariër stond. Verder wist hij te vertellen dat hier ook twee schaapskooien hebben gestaan. De boeren van de Beekzijde maakten gebruik van de Vasserheide om hun schapen te laten grazen.

TERUGBLIK

Zaterdag 21 maart: Voorjaarswandeling over de Vasserheide en Vassergrafveld.

Met mooi weer reden 14 personen via Reutum naar Lädderken. Daar maakten we eerst een zijsprong naar het Haarlergrafveld, dat niet toegankelijk is en dat we dus op afstand moesten bekijken. Vervolgens reden we door het bijzonder mooie heuvelige cultuurlandschap naar het uitgangspunt van de wandeling. De leiding van deze tocht had zich uitgebreid geïnformeerd over dit gebied. Zo was het Vassergrafveld oorspronkelijk eigendom van de textielfabrikant G.J. v. Heek Jr, die het in 1937 aan de Oudheidkamer Twente schonk. In de schenkingsakte is uitdrukkelijk vastgesteld, dat deze velden in hun tegenwoordige staat van heidegrond met grafheuvels als onaantastbaar natuurreserveaat moeten blijven liggen.

In 1968 ging het gebied in erfpacht over naar Het Overijssels Landschap. Over het beheer wist Henri ook heel wat te vertellen. Het moet bijzonder voorzichtig geschieden om eventuele archeologisch waardevolle voorwerpen niet te beschadigen.

Het Vassergrafveld wordt aan de west- en zuidzijde begrensd door brede stroken Eiken-Berkenbos met wat Grove den. Door dit schitterende gebied maakten we een paar uur durende wandeling. Onderweg hoorden we de Geelgors en de Goudvink en hadden een ontmoeting met een Heidespanner (de rups ervan). Nauwelijks bij de auto's terug begon het te onweren en te gieten van de regen.

Als voorbereiding voor excursies maak ik tegenwoordig veel gebruik van het Internet. Door Vasserheide en Vasser Grafveld als zoekterm in te voeren, krijg je al de nodige informatie.

Op de site van het Landschap Overijssel en de Oudheidkamer Twente kun je het nodige lezen over dit gebied. Doordat de Vasserheide deel uitmaakt van het Natura 2000 gebied Springendal en Dal van de Mosbeek is de site van de provincie Overijssel ook interessant. Hier zijn van alle Natura 2000 gebieden in de provincie uitgebreide beschrijvingen, beheerplannen en nieuwsbrieven opgenomen.

Voor meer informatie over de natuur in een gebied kan de website natuurtijdschriften.nl ook interessant zijn. Door de naam van het gebied als zoekterm in te voeren, krijg je artikelen uit een groot aantal tijdschriften te zien waarin het gebied genoemd wordt. Voor dit gebied leverde dit overigens niet zoveel op.

Voor de geschiedenis van de Zuidelijke Vasserheide is het bekijken van de website topotijdreis.nl interessant. Hier staan de topografische kaarten vanaf het begin van de twintigste eeuw tot de meest recente uitgaven op. Op de oudste ingekleurde kaarten kun je de uitgestrekte heidevelden en de restanten van het oude vloeiwedensysteem langs de Hazelbeek in de Beekzijde nog zien.

Voor oude kadastrale gegevens is de website hisgis.nl interessant. Op deze site staan de gegevens die omstreeks 1830 verzameld zijn. Hieruit blijkt dat de Vasserheide deel uitmaakte van de gemeenschappelijk gronden van de marke Vasse. De akkers waren al wel in particulier bezit. Zo was één van de akkers eigendom van een voorvader van de hierboven genoemde agrariër Veer welke familie al eeuwenlang een boerenbedrijf heeft in de Beekzijde.

Een andere interessante site om te bekijken is ahn.nl die de hoogtekaart van Nederland weergeeft. Op deze kaart (met name op de operationele laag Hillshade) kun je onder meer de grafheuvels en de celtic fields op de Vasserheide prima terugzien als bolletjes en als een raatvormige structuur.

Een andere goede informatiebron is natuurlijk Google maps waarop je een recente luchtfoto van het betrokken gebied kunt bekijken.

Ik kan iedereen van harte aanbevelen om op deze manier op een regenachtige dag eens wat meer informatie over een gebied te verzamelen. Ik vond het in ieder geval leuk om te doen.

Bert Oude Egbrink

Vasser grafveld

Gewone dophei, *Erica tetralix*

Gewone dophei is samen met andere heide soorten een dwergstruik, een houtig gewas die max. 60 cm hoog kan worden. De langwerpige bladen staat meestal in kransen van vier. Van boven zijn ze kort behaard en zijn meestal klierachtig gewimperd. De bladen hebben een, naar beneden gerichte opgerolde rand. De huidmondjes zitten aan de onderkant van het blad. Deze bladvorm wordt *peinomorfie* genoemd. De heideachtigen zijn aangepast aan een voedselarme zeer zure omgeving. Dit komt door de symbiose met de bodemschimmels in combinatie met de bladvorm. Door de zeer fijne wortels van de heideplanten komt *ericoïde* mycorriza voor. Hierbij groeien de schimmeldraden door de wortelschorscellen. Op deze wijze worden de heideplanten voor een deel voorzien van stikstof. De schimmel zelf ontvangt weer stikstof uit strooisel en of dood veenmos. Door deze stikstof uitwisseling kunnen de heideachtigen in een zeer zure en voedselarme omgeving groeien.

De bloemen van de Gewone dophei zijn klokvormig en hangen in trosjes van 5 à 6. De bloempjes met zijn teruggeslagen slipjes zijn 5- 8 mm lang en roze gekleurd. Soms zijn er witte exemplaren. De kelkslippen zijn behaard en zijn meestal klierachtig gewimperd.

De bloei van de Gewone dophei is van juni tot in de herfst.

De meeldraden staan in kransen van twee en hebben een getand aanhangsel, *bicornes* (tweehoornigen). De nectar van de bloemen ligt op +/- 7 mm diep. Hommels en bijen met een korte tong maken een gaatje in de zijkant zodat ze toegang hebben tot de nectar.

Gewone dophei is een Atlantische soort en komt voor vanaf Midden-Portugal tot in Midden-Noorwegen en Polen. In ons land is het een soort van de natte pleistocene streken. Het grootste deel van de Dopheivelden zijn ontgonnen. Dopheidevelden van enige omvang vinden we nog in Midden-Drenthe, aan de westrand van Veluwe in midden Brabant en in Twente, Engbertsdijkvenen en het Haaksbergerveen. Kleinere Dopheidevelden vinden we op diverse plekken in Twente. Een aantal liggen op het landgoed Twickel.

Naast de Gewone dophei komt in Nederland Rode dophei en de Bezemdophei in W-Terschelling voor.

Tekst en foto: Wytze Boersma

Gebruikte literatuur:

- Weeda, E.J e.a. (1985 en 1988) Nederlandse oecologische Flora, deel 1 en 3
- Meijden, R. van der, (2005) Heukles'FLORA van Nederland
- Heukels, H. (1910) De flora van Nederland,

Droogte op de Bentelerheide

Tijdens het heideschonen van september hebben we kunnen zien wat de gevolgen zijn van de lange, droge, zonnige zomer van dit jaar. De nieuw gegraven grote poel stond helemaal droog.

In de droge zwarte bodem zaten behoorlijk wat scheuren in een groot craquelé patroon. Als je wat van de bodem opraapte verpulverde het tot zwarte poeder in je hand. Aan de randen vond ik nog wat licht groen Waterveenmos en in het midden, op een laag bultje Pilvaren. Doordat de poel langzaam was opgedroogd staat er een brede zone van (verdroogd)Knolrus.

Ook in het gebied van de beenbreek was geen water te bekennen. De bovenkant van de bulten van Veenmos waren wit gekleurd. Dit is een reactie van het Veenmos om de directe instraling van zonlicht zoveel mogelijk te weerkaatsen.

Hopelijk herstelt de situatie de komende maanden door de regenbuien. Pas later kunnen we zien wat de definitieve schade is.

15 okt heb ik met de nieuwe terreinbeheerder van het landgoed Twickel een wandeling over de Bentelerheide gemaakt. Tijdens de wandeling zijn verschillende aspecten besproken. Zoals het Beenbreek deel dat we al tien jaar schonen om de het te laten uitbreiden.

Ik heb met hem een afspraak gemaakt om de opslag van Vuilboom op het Pijpenstrootje deel met de bosmaaier eens per jaar kort houden. Wij zullen de afgemaaide takken opruimen en de opslag in de kern van het Beenbreek deel te verwijderen. Ook zullen we zoveel mogelijk de oude bladeren van het Pijpenstrootje weg harken.

Hierdoor hopen we dat de Beenbreek langzaam zal uitbreiden. Momenteel zien we al dat Beenbreek langzaam toeneemt. Hopelijk krijgen we deze winter genoeg regen en herstelt zich het Veenmos en de overige planten.

Pilvaren

Tekst en foto's: Wytze Boersma

De Groene Douglasspar een andere Douglas?

Samen met Leo Schoolkate en Gerrit Haverkamp ben ik betrokken bij de herinrichting van het Arboretum Singraven dat in de jaren 1936-1940 gerealiseerd werd in opdracht van W. Laan. De uitvoering lag bij de bekende landschapsarchitect Leonard Springer.

Bij de herinrichting streven we ernaar om die bomen en struiken aan te planten, die in de eerder genoemde periode aangekocht zijn of op de wensenlijst stonden.

Hierbij kunnen we beroep op de correspondentie tussen Laan en Springer en die tussen Springer en verschillende boomkwekers. Het is een boeiende klus om dit allemaal op een rijtje te zetten.

De herinrichting vordert en in augustus 2018 is het arboretum officieel heropend.

Recent werden er nieuwe archiefstukken gevonden. Deze bleken vooral betrekking te hebben op de bosbouwactiviteiten van de heer Laan. In de correspondentie met leveranciers van zaaigoed en jonge boompjes vonden we naam Groene Douglas of Douglasspar.

Een naam die ons niet direct bekend voorkwam. Omdat de toegangsweg naar het arboretum een prachtige laan met imposante Douglassparren is, was de nieuwsgierigheid gewekt.

Het boek 'Dendrologie van de Lage landen' (opvolger van de flora van Boom) en ook een ouder boek van P. den Ouden boden geen oplossing. Recente Duitse (Gehölz-) flora gaven al snel de benodigde informatie.

Maar eerst een stukje geschiedenis over de komst van de douglasspar in Europa.

De douglasspar is in 1827 door David Douglas naar Schotland waarna in de tweede helft van de 19^e eeuw gestart werd met de aanbouw. De grootste uitbreiding hiervan vond plaats na 1945.

De Douglasspar groeit in Noord-Amerika aan de westkust en wat verderop in het binnenland de Rocky Mountains. David Douglas bracht zaden mee van bomen uit het kustgebied waar de bomen wel 70 tot 80 meter hoog worden.

Onderzoek van dendrologen en bosbouwers bracht naar voren dat er verschillen zijn tussen de Douglasspar uit de kustregio en die uit het binnenland. Belangrijke verschillen zijn de groeisnelheid en gevoeligheid voor ziektes.

De taxonomen geven aan dat er zeker twee variëteiten en mogelijk drie variëteiten zijn. De derde variëteit is de kruising tussen de eerste twee. Over het algemeen wordt de kustvariant *Pseudotsuga menziessi* var. *menziessi* genoemd en heeft Duitse namen Grüne- of Küstendouglasie.

De inlandse variëteit heet *Pseudotsuga menziessi* var. *glauca*, met de Duitse namen Blaue- of Inlanddouglasie.

We weten dat David Douglas zaad van de douglasspar uit de kustregio heeft meegenomen en deze heeft zich over heel Europa verspreid.

De naam Groene Douglas werd door Nederlandse bosbouwers als W. Laan gebruikt maar drong niet door tot de Nederlandse boekwerken.

De douglasspar is makkelijk te herkennen aan de specifieke kegels en de fraais stam (zie foto's).

Tekst en foto's: Jan Zwieneberg

Schorsmycena's

In de derde week van november kwam Jan Zwienenberg bij mij langs met een klein doosje na een ochtend mossen zoeken – samen met Piet Kokke – op bomen op het vliegveld Twente. In het kleine doosje zaten iets kleinere plukjes mos met daarop en tussen nog kleinere paddenstoeltjes. De grootste had een hoedje met een diameter van 4 à 5 mm, de kleinste mat 1,5 mm. Het waren echte paddenstoeltjes: hoed met plaatjes op een dun steeltje.

Ik ben maar begonnen met het maken van foto's, waarvan de resultaten bijgevoegd zijn.

Daarna het determineren om te bepalen welke het precies zijn: het valt nog niet mee om van een hoedje van minder dan 2 mm een stukje van een plaatje (lamel) onder de microscoop te krijgen, maar het is gelukt en de uitkomst was de Blauwgrijze schorsmycena (*Mycena pseudocorticola*) en "waarschijnlijk" de Lilabruine schorsmycena (*Mycena meliigena*).

Blauwgrijze schorsmycena

Lilabruine schorsmycena

Het woordje "waarschijnlijk" in bovenstaande zin heeft te maken met de eigenschappen van deze twee soorten. De Blauwgrijze is alleen jong blauwgrijs, verkleurd daarna naar bruinachtig en is dan nauwelijks te onderscheiden van de Lilabruine. De Blauwgrijze is matig algemeen en de Lilabruine komt nog minder vaak voor. Microscopisch zijn deze twee soorten ook vrij moeilijk van elkaar te onderscheiden; ik heb alleen enig verschil in spore-grootte gezien en dat lijkt op beide soorten te duiden, maar absolute zekerheid geeft het niet.

Beide soorten – soms samengroeiend op dezelfde boom - zijn zogenaamde opruimers (saprophyten) en groeien op en tussen mossen op (diep) gegroefde schors van levende bomen in allerlei biotopen.

Voor beide soorten geldt: bij jonge paddenstoeltjes lijkt de hoed enigszins bedekt met poeder. De lamellen zijn vooral bij jonge exemplaren lichter dan de hoed, later donkerder. Ze zijn breed en staan vrij ver uit elkaar. De vaak bochtige steel heeft veelal de kleur van de hoed en lijkt soms onderaan behaard. Naar boven toe wordt de steel lichter. De soort komt voor in groepen. Het vruchtlichaam is geurloos.

Ze zijn vooral te vinden tijdens vochtige/natte periodes in november, december en januari.

Vanmorgen – een week na de vondst door Jan – ben ik mee geweest naar dezelfde plek, maar we hebben ze niet meer kunnen vinden, mogelijk vanwege enkele malen nachtvorst in de afgelopen nachten.

Tekst en foto's: Joop de Wit

Gewoon eekhoortjesbrood, *Boletus edulis*

Als men over paddenstoelen praat, wordt er vaak ook over Eekhoortjesbrood gesproken. Dit is ook niet zo verwonderlijk Eekhoortjesbrood is een smakelijke paddenstoel die veel gezocht wordt. Nederlanders niet zo veel als Duitsers of mensen uit Oost-Europa. Nederland heeft geen traditie om paddenstoelen te zoeken en te consumeren. In die landen waar het wel gebeurt wordt het Eekhoortjesbrood als lekkernij beschouwd. Vaak worden ze gedroogd om geconserveerd te worden.

Kenmerken

Hoed: 5-25 (30) cm halfbol rond, dan min of meer regelmatig gewelfd, zelden wat ingedrukt, later kussenvormig; gelig of lichtbruin tot donkerbruin, vaak wat grizig; zeer jonge en oude exemplaren kunnen bijna wit zijn; rand bleker; hoedhuid glad of iets ruw, niet filtig, droog en glanzend bij droogte; iets kleverig bij vochtig weer.

Buisjes: eerst wit, daarna grizig-geel. Poriën klein en rond

Steel: 30-230 mm lang, 30-70 (110) mm rond, stevig, eerst eivormig, dan tamelijk cilindrisch, vaak met een fijn netwerk, witachtig bij de steeltop, naar de basis geleidelijk donkerder wordend.

Vlees: wit, niet verkleurend, met strogele tot wijnrode tinten in het hoedvlees

Smaak en geur aangenaam, nootachtig.

Sporee: olijfgroen-bruin. Sporen spoelvormig, 14-17x4,5-5,5µm.
Vroege zomer-late herfst.

Algemeen:

Het Eekhoortjesbrood is een mycorrhizasymbiont van loof- en naaldbomen, het meest Eik (*Quercus*) en Beuk (*Fagus*), thans voornamelijk in min of meer schrale lanen en bermen op (zwak) zure, zandige of lemige bodems, vroeger ook veel in loofbossen, maar thans minder, uit naaldbossen vrijwel verdwenen.

De Boleten maken deel uit van de basidiomyceten. De basidiomyceten is een grote groep paddenstoelen bestaande uit plaatjes en buisjes zwammen. Hierbij worden de sporen gevormd op steeltjes. Deze bevinden zich in de gaatjes, poriën

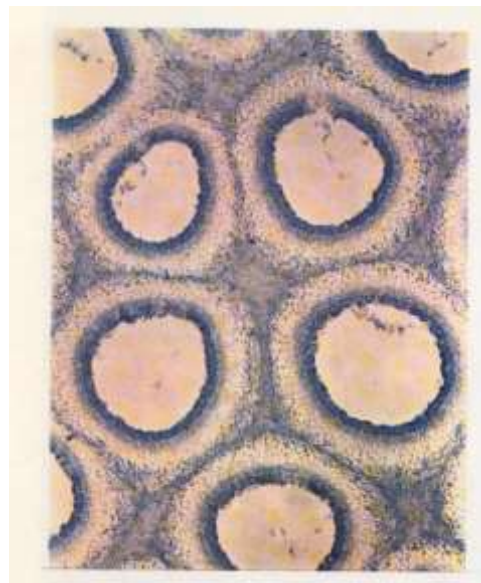
Boleten zijn over het algemeen goed eetbaar. Uitzondering is de zeldzame Satansboleet (*Boletus satanoides*) die giftig is.

De familie van de boleetachtigen telt in Europa 87 soorten onderverdeeld in 11 geslachten. *Boletus* is het geslacht met de meeste soorten, 25 stuks. Sommigen verkleuren door beschadiging of als het vlees in aanraking komt met de buitenlucht.

Wytze Boersma

Eekhoortjesbrood

Poriën met basidium

Adelaarsvaren – een bijzondere overlevingsstrategie

De Adelaarsvaren wordt meestal rond de 1,80 m hoog, maar kan wel doorgroeien tot over de 3,5 m.

Iemand zei ooit tegen mij: “Als je mij een Adelaarsvaren kunt tonen die sporen draagt krijg je van mij een mooie fles wijn!” U begrijpt het. De afgelopen jaren heb ik eindeloos veel blaadjes van de Adelaarsvaren omgedraaid in de hoop sporen te vinden. Tot vorige week was dat zonder resultaat. Tot vorige week! Erik Eliveld, waarmee ik samen binnen de werkgroep varens van de KNNV Amersfoort e.o., varenonderzoek doe, belde mij op en zei dat hij op een heideveld in Den Treek Adelaarsvarens had gevonden met sporen. Nog diezelfde middag zijn we er samen heen gegaan. En ja! Ik kon mijn ogen niet geloven. Adelaarsvarens met sporen. Wij zijn direct doorgereden naar een paar plekken waar ook de Adelaarsvaren rijkelijk aanwezig is en ook daar vonden wij planten met sporen. Navraag bij Naturalis leerde dat er uit meer plaatsen in Nederland meldingen komen van adelaarsvarens met sporenvorming. Hoe kan dat verklaard worden: jaren, jarenlang niets en nu ineens op diverse vindplaatsen rijkelijk aanwezig en op veel verschillende planten.

De sporenhoopjes liggen onder de omgekrulde bladrand van de Adelaarsvaren

In het Duitse boek “Die farn – und blütenpflanzen Baden – Wütenbergs” uitgegeven in 1993 wordt verwezen naar een wetenschappelijke publicatie “Kirchner und Eichler, 1882: pag 336” waarin staat: “Sporen werden nur “in guten Weinjahren ausgebildet”. De kans op sporenvorming bij adelaarsvarens is dus groot in goede wijnjaren. Belangrijk hierbij is het antwoord op de vraag of het weer van invloed is op de groei van de druiven en de kwaliteit van de wijn. Het antwoord daarop moet wel “ja” zijn. Zou dus het natte voorjaar, de extreem warme zomer en daarna weer een periode met voldoende vocht de oorzaak kunnen zijn? En is dit jaar inderdaad sprake van weersomstandigheden die kunnen leiden tot een bijzonder goed Nederlands wijnjaar.

Vruchtbare bladeren met sporen zijn te herkennen aan de omgekrulde bladrand

Er is een tweede theorie die ook zou kunnen verklaren waarom er dit jaar zoveel sporenvorming bij adelaarsvarens plaatsvindt. Die gaat uit van de gedachte dat planten onder invloed van extreme weersomstandigheden, in dit geval langdurige droogte, hoge temperaturen en gebrek aan vocht, een aantal beschermende maatregelen nemen. Eén daarvan is het laten vallen van de bladeren en alle aandacht te richten op het behoud van het wortelstelsel. Planten raken onder extreme omstandigheden gestrest en richten zich op het voortbestaan. In ieder geval het in leven houden van het wortelstelsel. Als er betere tijden aanbreeken, doordat er weer vocht beschikbaar komt, richt de “aandacht van de plant” zich vooral op het zeker stellen van nageslacht. Zorgen dat de soort in stand blijft en er sprake is van opvolging. Dat gebeurt in dit geval bij de adelaarsvaren door de vorming van sporen. Bij andere planten door overmatige vruchtzetting.

Een paar maanden geleden spraken jachtopzieners op de Hoge Veluwe de vrees uit dat de wilde zwijnen een moeilijke winter tegemoet zouden gaan omdat door de extreme droogte de eiken en beuken te kleine of te weinig vruchten vormden. En zie wat er gebeurde: de regens kwamen en de productie van eikels en beukenootjes is momenteel massaal!

Onvruchtbare bladeren zijn te herkennen door de vlakke deelblaadjes. De randen zijn niet omgekruld.

Een bijdrage aan deze website kan natuurlijk niet bestaan zonder meer informatie te geven over de plant waar we het over hebben. De adelaarsvarenfamilie kent in Nederland slechts één soort. Namelijk de Adelaarsvaren. Wereldwijd zijn er ongeveer honderd vertegenwoordigers van de familie. Zij groeien op één uitzondering na allemaal in de tropen. De enige uitzondering is de Adelaarsvaren die wij kennen en die in heel Europa voorkomt.

Kenmerkend voor de plant is dat alle bladeren, op enige afstand van elkaar, ontspringen uit een uitgebreid ondergronds wortelstelsel. De bladeren vormen dus geen pol of stoel waarbij alle bladeren vanuit één centraal punt groeien. Elke bladsteel staat op "enige afstand" van de andere bladstelen.

Alle **bladeren van de Adelaarsvaren ontspringen op enige afstand van elkaar, uit de wortelstok.**

Als een bladsteel aan de onderkant schuin wordt doorgesneden vormen de vaatbundels een patroon dat doet denken aan het dubbele vliegbeeld van een adelaar.

Om tot volle wasdom te komen heeft de plant licht nodig. Reden dat grote populaties vaak aan de bosrand en open stukken grond te vinden zijn. De grote bladeren schermen het licht volkomen af waardoor er geen of nauwelijks ondergroei kan plaatsvinden. De bladeren worden meestal tot 1,80 m hoog maar uitzonderingen tot over 3,5 m zijn bekend. De Adelaarsvaren bevat giftige stoffen waardoor de humus die ontstaat door afgestorven bladeren, voor veel planten giftig is. Ook daardoor krijgen planten en jonge boompjes geen kans te ontkiemen en de strijd aan te gaan met de Adelaarsvaren. De giftige stoffen kunnen ook bij de mens leiden tot tumoren die tot kanker kunnen leiden. Desondanks worden in verschillende landen jonge loten als groente gegeten.

Tekst en foto`s Joop de Wilde

Overgenomen uit "Stadsplanten – Urbane flora van Nederland" (<http://www.stadsplanten.nl>)

Gedragscode vogels kijken en fotograferen

Vogels kijken is een geweldige hobby. Sommige vogelliefhebbers gaan er actief op uit om vogels te kijken of te fotograferen, voor anderen zijn vogels een zeer prettige bijkomstigheid terwijl ze wandelen in de natuur. Op wat voor manier iemand ook van vogels geniet, het is goed om er bewust mee om te gaan. Vogelbescherming hanteert de volgende gedragscode voor het kijken naar vogels en het fotograferen van vogels:

1. Het belang van de vogels staat altijd voorop.
Verstoort de vogels en hun leefgebied niet. Bedenk dat een vogel het beste kan worden bekeken als deze zich op zijn gemak voelt. Ga niet dichtbij dan anderen en doe liever een stapje terug dan een stap naar voren. Vogels reageren op verschillende manieren op mensen, afhankelijk van de vogelsoort, de plek en het jaargetijde. Een praktische vuistregel is: als een vogel alert om zich heen kijkt, herhaalde alarmgeluiden maakt of langzaam van u wegloopt, dan bent u te dichtbij. Als een vogel wegvliegt, zag de vogel geen andere opties meer om voor u als 'indringer' te vluchten. Wees extra oplettend in het voorjaar en houd een nog ruimere marge aan bij broedende vogels. Heeft u een zeldzame en/of kwetsbare soort gezien? Delen met anderen wordt altijd gewaardeerd, al hoeft dit (zeker bij broedvogels of potentiële broedvogels) niet. Houd bij het delen van informatie ook altijd het belang van de vogel in het oog. Lees meer over verstoring bij vogels.
2. Wees een ambassadeur voor de vogels en voor vogelaars.
Deel waar mogelijk wat u ziet en doet, geef uitleg aan geïnteresseerden en help andere vogelaars, vooral beginners. Ziet u iets wat niet door de beugel kan? Spreek mensen er op een constructieve manier op aan; vaak zijn ze meer onwetend dan onwelwillend.
3. Houd u aan geldende wetten en regelgeving, de wet Natuurbescherming in het bijzonder.
Dat betekent onder meer: verstoort geen vogels (dit is strafbaar), betreedt privéterreinen niet tenzij u uitdrukkelijke toestemming heeft en houdt u aan de voorschriften en regels van terreineigenaren en -beheerders.
4. Vogelfotografen lokken vogels soms om ze dichtbij te kunnen fotograferen. Geen probleem, maar zorg ervoor dat het geen directe risico's met zich meebrengt voor de vogels en dat prooidieren niet speciaal voor de foto worden gedood.

Bron: Vogelbescherming Nederland

Nationale Tuinvogeltelling

Op vrijdag 25, zaterdag 26 en zondag 27 januari 2019 vindt de jaarlijkse Nationale Tuinvogeltelling plaats. In 2018 namen meer dan 65.000 mensen deel. Het meest werd, net als afgelopen jaren, de huismus geteld. Opvallend is dat er veel minder merels gezien werden in de Nederlandse tuinen dan afgelopen jaren.

De Nationale Tuinvogeltelling wordt sinds 2001 georganiseerd door Vogelbescherming Nederland en Sovon Vogelonderzoek Nederland. Dankzij de Tuinvogeltelling weten we hoe vogels in de winter onze tuinen gebruiken. Met die informatie kunnen we vogels beter helpen en beschermen. Doe ook mee; het is leuk en nuttig!

Uw vogels tellen in 3 gemakkelijke stappen

1. Tel op vrijdag 25, zaterdag 26 of zondag 27 januari 2019 een half uur de vogels in uw tuin of op uw balkon (hieronder vindt u meer informatie over een 'balkontelling').
Vliegen de vogels alleen maar over uw tuin? Die tellen niet mee.
2. Noteer alle waarnemingen van een soort in uw tuin of op uw balkon. Maar tel deze waarnemingen niet bij elkaar op, want dan loopt u het risico dezelfde vogel dubbel te tellen.
Geef alleen het hoogste aantal door van een soort die u tegelijk hebt gezien. Dus: ziet u in uw tel-halfuur 3 koolmezen tegelijk en even later 5 koolmezen? Dan geeft u door: 5 koolmezen.*
3. Uw telling geeft u op vrijdag 25, zaterdag 26 of zondag 27 januari 2019 gemakkelijk door via de app Tuinvogels of via deze website. Op dat moment staat het telformulier voor u klaar. Het wijst zich vanzelf!

* Tip: zitten er veel vogels tegelijk op de voederplank of silo? Maak een foto met uw smartphone en u

Leuk om te weten

- 's Morgens vroeg zijn vogels het meest actief en valt er dus het meest te tellen.
- U hoeft geen onderscheid te maken tussen vrouwtjes- en mannetjesvogels.
- Tellen vanaf uw balkon? Voor balkontellers gelden dezelfde regels wat betreft tijdsduur (30 minuten tellen), aantallen en overvliegers. Er zijn geen exacte regels tot waar u mag tellen vanaf uw balkon, omdat ieder balkon anders is. Maak zelf een realistische inschatting van uw 'telgrens' en overleg eventueel met uw burens om dubbeltellingen te voorkomen.
- Heeft u hulp nodig bij het herkennen van uw tuinvogels?
Op de pagina Tuinvogels (www.tuinvogeltelling.nl/tuinvogels) vindt u een overzicht met de 25 meest voorkomende tuinvogels. Of download de app Tuinvogels van Vogelbescherming voor een uitgebreid overzicht.

Bron: Vogelbescherming Nederland

Top 10 Nationale Tuinvogeltelling Overijssel 2018

Huisemus

Koolmees

Pimpelmees

Merel

Vink

Houtduif

Turkse tortel

Roodborst

Ekster

Ringmus

Foto's Harry de Jong

Minicursus: Tuinvogels herkennen

Welke vogels zie je in jouw tuin? Het verschil tussen de mus en de merel ken je misschien wel. Maar wat is het verschil tussen de pimpelmees en de koolmees? Of zit er een ringmus of huismus op de voedertafel? De KNNV, IVN en Nivon Hengelo organiseren samen met Jaarrond Tuintelling en Vogelbescherming Nederland een minicursus tuinvogels als voorbereiding op de Nationale Tuinvogeltelling van 25, 26 en 27 januari 2019. Deelnemers kunnen na afloop van de cursus alle algemene tuinvogels herkennen. De cursus bestaat uit twee delen, één theoriegedeelte en één praktijkexcursie.

Deze minicursus is geschikt voor deelnemers die meer van tuinvogels willen weten. Ook leuk voor beginnende vogelaars.

Theorieavond is op **21 januari in** het Nivoncentrum te Hengelo aan de Lodewijkstraat 1 (hoek Berfloplein) van 19.30 tot 21.30 uur.

De excursie is op zaterdagmorgen, **26 januari** van 10 tot 12 uur op een geschikte locatie om in 't echt te zien wat er verteld is. Daarna kun je gelijk de eigen tuin in voor de eerste telling

De kosten zijn 8 euro voor leden en 10 euro voor niet-leden.

Deze moeten voor aanvang van de cursus over gemaakt worden op bankrekening: NL93ASNB0707236479 t.n.v. BW van Limburg Stirum ovv Natuurscursus te Hengelo.

Opgave en informatie bij Marjo Mulder, tel. (074) 2773273 of per e-mail: marjomulder23@gmail.com.

De verenigingen KNNV, IVN en Nivon Hengelo werken samen bij het organiseren van openbare natuurcursussen.

Voor beginners die belangstelling hebben om zich te gaan verdiepen in natuur en milieu onderwerpen zijn er korte en laagdrempelige basiscursussen. Doel hiervan is om meer mensen meer bij de natuur te betrekken door hen beter naar de natuur te laten kijken.

Voor de gevorderden zijn er cursussen met meer specifieke en specialistische onderwerpen. Onderwerpen die voorbij zijn gekomen zijn niet alleen natuur gerelateerd. Maar ook natuurfotografie, kringlopen, rol van water en ontstaansgeschiedenis Twente zijn aan de orde geweest.

Publicatie van de actuele natuurcursus vindt plaats via openbare media en verenigingsbladen en natuurlijk via de nieuws pagina 'actueel' op deze website.

De theorieavonden worden gehouden in het Nivoncentrum. De excursies gaan onder leiding van gidsen naar natuurgebieden in de omgeving van Hengelo.

Kuilmees